

منظومه خورشیدی

تعریف: منظومه‌ای متشکل از یک ستاره به نام خورشید و اجرام آسمانی متعدد که در مدارهای پیرامون آن می‌گردند.

اجزا:

۱- خورشید: تنها ستاره که در مرکز منظومه قرار دارد، سرچشمه اصلی نور، گرما و انرژی برای زمین است. خورشید یکی از میلیون‌ها ستاره کهکشان راه شیری است.

۲- سیاره‌ها: منظومه خورشیدی ۸ سیاره دارد،
اقسام سیاره‌ها

سیاره‌های درونی: اسمی: تیر، ناهید، زمین، بهرام یا مریخ

ویژگی: از جنس سنگ و جامد می‌باشد، یا قمر ندارد یا تعدادشان کم است.

سیاره‌های بیرونی: اسامی: بر جیس، کیوان، اورانوس، نپتون ویژگی: از جنس گازهای مختلف می‌باشد، تعداد بیشتری قمر دارند.

-۳- گازها و غبارهای بین ستاره‌ای

-۴- قمر: اجرام آسمانی که به دور برخی از سیاره‌ها می‌چرخند، قمر زمین ماه نام دارد.

استوا:

بزرگترین دایره فرضی به دور زمین با فاصله مساوی از دو قطب شمال و جنوب که به آن مدار مبدا یا مدار صفر درجه هم می‌گویند.

مدارات: دایره‌هایی که به موازات استوا در هر دو نیمکره شمالی و جنوبی رسم شده‌اند. هر چه به سمت قطب شمال یا جنوب نزدیکتر می‌شوند کوچک و کوچکتر می‌شوند و بین 90° تا 90° درجه شمالی و 90° درجه جنوبی درجه‌بندی شده‌اند.

نصف النهارها: نیم دایره‌های فرضی که از قطب شمال تا قطب جنوب کشیده شده اند و دارای طول مساوی هستند و بین 0° تا 180° درجه شرقی و 0° تا درجه غربی درجه‌بندی شده‌اند.

نصف النهار مبدأ: نصف النهاری که از رصد خانه گرینویچ در شهر لندن عبور می‌کند و به آن نصف النهار گرینویچ یا صفر درجه هم می‌گویند.

مختصات جغرافیایی: هر نقطه از کره زمین روی یک مدار و یک نصف النهار مشخص قرار دارد که به آن مختصات جغرافیایی آن نقطه می‌گویند.

طول جغرافیایی: فاصله هر مکان تا نصف النهار مبدأ بر حسب درجه.

عرض جغرافیایی: فاصله هر مکان تا مدار استوا بر حسب درجه.

درس دوم

شرق آسمان طلوع و هنگام ظهر تقریباً بالای سر و هنگام عصر به سمت مغرب حرکت کرده و غروب می‌کند این جایه‌جایی یا حرکت خورشید در آسمان را حرکت ظاهربی خورشید می‌گویند.

حرکات زمین: حرکت وضعی، حرکت انتقالی
حرکت وضعی: تعریف: چرخش زمین حول محور خود که ۲۴ ساعت طول می‌کشد.

نتیجه: پدید آمدن شب و روز، اختلاف ساعت
حرکت انتقالی: تعریف: حرکت زمین به دور خورشید حول یک مدار بیضی شکل که ۳۶۵ روز و ۶ ساعت طول می‌کشد.

نتیجه: پیدایش سال

انواع سال:

سال ۳۶۵ روز و ۶ ساعت را سال واقعی می‌گویند.
سال ۳۶۵ روز را سال رسمی می‌گویند.

سال ۳۶۶ روز را سال کبیسه می‌گویند. (هر ۴

سال یکبار ۶ ساعت کسر شدن در سال رسمی را با هم
جمع کرده، ۲۴ ساعت یا یک شبانه روز به سال رسمی
اضافه می کنیم. $۳۶۵ + 1 = ۳۶۶$

تمایل محور قطبها زمین:

میزان تمایل: محور قطبها بر سطح مدار گردش انتقالی
زمین مایل است و یک زاویه $۳۳^{\circ} ۶۶'$ می سازد.

نتایج این تمایل: اختلاف ساعات شبانه روز، پیدایش
فصلها، تفاوت فصول در دو نیمکره شمالی و جنوبی
انقلاب تابستانی در نیمکره شمالی: ۱- شروع
فصل تابستان (اول تیر ماه) ۲- طولانی ترین روز در
نیمکره شمالی ۳- خورشید به مدار راس السرطان
عمود می تابد ۴- طول روزها طولانی تر از شبها است
۵- در نیمکره جنوبی زمستان آغاز می شود.

انقلاب زمستانی در نیمکره شمالی: ۱- شروع
فصل زمستان (اول دی ماه) ۲- طولانی ترین شب در
نیمکره شمالی ۳- خورشید به مدار راس الجدی

عمود می تا بد ۴- طول روزها کوتاهتر از شبها است
۵- در نیمکره جنوبی تابستان آغاز می شود.
اعتدالین: ۱- در دو موقع از سال اول بهار و اول پاییز اتفاق می افتد ۲- طول ساعات شبانه روز برابر است ۳- مسیری که منطقه روشن زمین طی می کند با مسیر منطقه تاریک برابر است.

درس سوم

انواع محیطهای زمین:

- ۱- سنگ کره یا لیتوسفر: پوسته زمین یا بخش خارجی کره- از جنس سنگ و خاک است و حالت جامد دارد.
- ۲- هیدروسفر یا آب کره: تمام آبهای کره زمین شامل اقیانوس‌ها، رودها، دریاها، دریاچه‌ها، آبهای زیرزمینی، یخچال‌ها و...؛ نزولات جوی در این منطقه روی می دهد.
- ۳- اتمسفر یا هوا کره: شامل گازهایی که

دور تا دور کره زمین قرار دارد.

۴- زیست کره یا بیوسفر: سه محیط لیتوسفر، هیدروسفر و اتمسفر با هم سیاره زمین را برای زندگی انسان و دیگر موجودات زنده می‌سازند.

انواع ناهمواری‌ها:

۱- جلگه‌ها، دشت‌ها، سرزمینهای پست: معمولاً در نقشه با رنگ سبز نمایش داده می‌شود - جلگه‌های پهناور جهان در کنار دریاها یا امتداد رودهای بزرگ تشکیل شده‌اند.

۲- فلاتها و کوه‌ها: فلات سرزمین‌های نسبتاً هموار اما مرتفع هستند که از اطراف به سرزمینهای کم ارتفاع و پست منتهی می‌شوند.

انواع کوهها: ۱- کوههای بسیار بلند و مرتفع: کوههای بلند با قله‌های نوک تیز را ناهمواری جوان می‌گویند - دامنه کوهها شیب تندی دارند - دره‌های بین این کوهها تنگ و به شکل V است.

۲- کوههای کم ارتفاع: کوههای کم ارتفاع که با گذشت زمان و فرسایش قله‌های گنبدی شکل دارند را ناهمواری پیر می‌گویند. شبیب دامنه ملائم است- دره‌های باز و آبرفتی به شکل L دارند.

شکل ناهمواری: ناهمواری‌ها در طول زمان در حال تغییر شکل هستند.
عوامل تغییر شکل ناهمواری‌ها: عوامل طبیعی و انسان

۱- عوامل طبیعی: الف) عوامل درونی = کوهزایی: (چین خوردگی- شکست یا گسل- کوههای آتشفسانی)
ب) عوامل بیرونی: هوازدگی- فرسایش (آبی- بادی- یخچالی)

۲- انسان: هدف انسان از تغییر ناهمواری (رفع نیازهای خود و بهره برداری از محیط طبیعی)- انواع تغییرات (ساختن جاده - پل - سد و...)

آب کره یا هیدروسفر:

ساختار: همه آبهای زمین یعنی اقیانوس‌ها، دریاهای، دریاچه‌ها و رودها و...

دشواری‌های مطالعه اقیانوس‌ها و بستر آنها: فشار زیاد آب- تاریکی- دمای کم در اعماق آب

ناهمواری‌های کف اقیانوس:

۱- پوسته زمین در کف اقیانوس‌ها و دریاهای امتداد دارد.

۲- کف اقیانوس‌ها و دریاهای همانند سطح خشکی‌ها ناهمواری‌های فراوان دارد.

۳- انواع ناهمواری اقیانوس‌ها:

فلات قاره: ناحیه‌ای کم عمق با ژرفای کمتر از ۲۰۰ متر در جاهایی که اقیانوس‌ها با خشکی تماس دارند.

شیب قاره: منطقه بعد از فلات قاره که

شیب ناگهان زیاد می شود تا عمق ۲۰۰۰ تا ۵۰۰۰ متری.

 گودال: عمیق ترین گودال دراز گودال ماریانا در نزدیکی مجمع الجزایر فیلیپین در اقیانوس آرام است.

 آسیب‌هایی که انسان به اقیانوس‌ها می‌زند:

۱- اقیانوس‌ها را به عنوان مخزن زیاله قرار می‌دهد.

۲- صید بی‌رویه و انبوه ماهی‌ها

 هوا کره یا اتمسفر:

ساخтар: لایه‌ای از گاز که از سطح زمین تا ارتفاع ۱۰۰۰ کیلومتری اطراف زمین را فرا گرفته است.

ترکیب: مخلوطی از گازهای: نیتروژن ۷۸٪؛

اکسیژن ۲۱٪؛ سایر گازها مانند دی‌اکسید کربن و

بخار آب ۱٪

اجزا: ۱- تروپوسفر یا ورد سپهر ۲- استراتوسفر ۳-

مزوسفر ۴- ترموسفر ۵- اگزوسفر

 هوا: حالت موقت و گذراي هوا کره در يك

محل و زمان کوتاه را می گویند.

آب و هوا: وضعیت هوا کره (اتمسفر) در یک ناحیه در مدت زمانی نسبتاً طولانی است.
عوامل مؤثر بر آب و هوای جهان:

۱- زاویه تابش خورشید و عرض جغرافیایی: (الف)
سرزمین‌های نزدیک استوا اشعه عمودی خورشید را دریافت می‌کنند در نتیجه گرمای و انرژی بیشتری به زمین منتقل می‌گردد پس زمین گرم است.

(ب) هر چه از استوا به سمت قطبها پیش می‌رویم زاویه تابش خورشید مایل‌تر می‌شود در نتیجه گرمای کمتری به زمین منتقل می‌شود.

۲- دوری و نزدیکی به اقیانوس‌ها و دریاها: (الف)
خشکی‌ها زودتر از آب‌ها گرم شده و سریعتر هم گرمای خود را از دست می‌دهند.

(ب) اقیانوس‌ها و دریاها موجب اعتدال دمای نواحی مجاور خود در زمستان و تابستان می‌شوند.

ج) عبور جریان‌های دریایی چه آب سرد و چه آب گرم بر آب و هوای نواحی که می‌گذرند تأثیر دارند.

۳- ارتفاع: الف) در لایه تروپوسفر به ازای هر ۱۰۰۰ متر ارتفاع، دما ۶ درجه کاهش می‌یابد. ب) در نواحی مرتفع چون قله‌ها، کوهها و دامنه‌ها، دما پایین تر از نواحی پست است. ج) ارتفاعات از نفوذ توده‌های مرطوب به نواحی آن سوی خود جلوگیری می‌کنند. د) ارتفاعات جهت وزش باد را تغییر می‌دهند.

۴- فشار هوا و باد: باد: حرکت هوا از جایی که فشار بیشتری دارد به سمت جایی که فشار کمتری دارد، جریان می‌یابد که به آن باد می‌گویند.
فشار: هوا نیز مانند همه گازها سنگینی دارد و بر همه چیز فشار وارد می‌کند.

الف) کم فشار: هوای گرم فشار کمتری دارد زیرا منبسط شده و مولکولها از هم فاصله می‌گیرند چون سبک است به سمت بالا صعود می‌کند.

ب) پرفشار: هوای سرد فشار زیادی دارد زیرا متراکم و فشردگی مولکولهای آن بیشتر است و چون سنگین است به سمت پایین و سطح زمین فرود می‌آید.

 درس پنجم

زیست بوم یا بیوم: ناحیه وسیع جغرافیایی که دارای انواع خاصی از گیاهان و جانوران می‌باشد و ناحیه مشخصی را بوجود می‌آورند. هر زیست بوم از چند بوم سازگان (اکوسیستم) تشکیل شده است.

دلایل تنوع زیست بوم‌ها:

- ۱- آب و هوا مهمترین و بیشترین تاثیر را دارد.
- ۲- شکل ناهمواری‌ها
- ۳- میزان ارتفاع
- ۴- جنس خاک

به خطر افتادن تنوع زیستی:

علت: تخریب زیستگاه طبیعی گیاهان و جانوران با تخریب پوشش گیاهی در یک منطقه غذا کم شده در شرایط محیطی نامناسب گونه‌های جانوری نیز از بین می‌روند.

أنواع خطرات: ۱- از بین رفتن پوشش گیاهی ۲- نابودی گونه‌های جانوری ۳- آلدگی آب و خاک و هوای زیستگاهها

عوامل ایجاد کننده خطرات:

۱- ایجاد و گسترش شهرها و روستاهای ساختن پل، جاده، ساختمان، سد، بدون برنامه ریزی و توجه به جنبه‌های زیست محیطی
 ۲- فعالیتهای صنعتی و تولید انبوه کالاها در کارخانه‌ها
 ۳- مصرف گرایی و تولید انبوه زیاله

۴- شکار و تجارت اعضای بدن حیوانات

درس هفتم

رشد جمعیت در ۲۰۰ سال اخیر:

علت: کاهش مرگ و میر بخصوص در کودکان

۱- بهبود بهداشت:

الف) پیشرفت‌های پزشکی - ب) تولید واکسن‌ها و

آنٹی بیوتیک‌ها - ج) کنترل بیماریهای واگیر

۲- بهبود تغذیه:

الف) پیشرفت و گسترش کشاورزی صنعتی -

ب) پیشرفت وسایل حمل و نقل

دلایل مرگ و میر جمعیت در گذشته:

۱- بیماریهای واگیردار و عفونی ۲- گرسنگی ۳-

قطعی ۴- جنگ

رشد منفی:

تعریف: درصد رشد جمعیت به کمتر از صفر بر سر

یعنی میزان موالید کمتر از مرگ و میرها می‌شود.

کشورهای دارای رشد جمعیت منفی: ژاپن-
روسیه- آلمان- مجارستان- لهستان

اثرات رشد منفی بر جمعیت کشورها: ۱-
افزایش جمعیت سالخورده ۲- محروم بودن از
نیروی جوان ۳- کاهش جمعیت کشور

عوامل جذب جمعیت:

۱- طبیعی:

الف) آب و هوا و پوشش گیاهی: نواحی معتدل
با باران کافی- آب و هوای موسمی
ب) ناهمواری‌ها: جلگه‌ها و دشتها
ج) آب و خاک: خاکهای آبرفتی- مناطق دارای
آب کافی
د) معادن و ذخایر

۲- عوامل انسانی:

الف) سیاسی- اداری: تغییر پایتخت- ساختن
شهرها و شهرکهای جدید

ب) اقتصادی: نواحی صنعتی و دارای کارخانه‌های متعدد - نواحی پر رونق گردشگری - بنگاه‌های اقتصادی و بازارها

ج) امکانات و تسهیلات: وجود آب لوله کشی - برق - گاز و راه مناسب - وجود وسایل حمل و نقل - وسایل ارتباطی و بهداشتی - اماکن خدماتی نظیر مدارس - بیمارستان‌ها - دانشگاه‌ها و ...

د) فرهنگی: مکان‌های زیارتی و مقدس - شهرهای دانشگاهی

دلایل افزایش جمعیت:

- ۱- رشد طبیعی: تفاوت میزان موالید و میزان مرگ و میر، رشد طبیعی جمعیت را نشان می‌دهد.
- ۲- مهاجرت: تعریف: جا به جایی جمعیت به منظور کار یا زندگی بهتر.

انواع مهاجرت: ۱- مهاجرت داخلی ۲- مهاجرت خارجی ۳- مهاجرت اجباری ۴- مهاجرت اختیاری

یکی از مهمترین تغییرات الگوی سکونت جمعیت درصد سال اخیر گسترش شهر نشینی است. علت رشد شهر نشینی: مهاجرت گستردگی از روستاهای به شهرها به علت: ۱- کسب درآمد بیشتر ۲- امکانات بهتر زندگی

أنواع مشكلات شهرنشینی: ۱- ترافیک سنگین ۲- آلودگی هوا ۳- زاغه‌نشینی ۴- افراد بی‌خانمان

درس هشتم

نا برابری:

تعريف: در کشورها از نظر ثروت و درآمد، کیفیت زندگی مردم و دسترسی به مسکن مناسب، آموزش، بهداشت، اشتغال، گذران اوقات فراغت و نظایر آن تفاوت‌های زیادی دیده می‌شود.

عوامل سنجش نا برابری کشورها:

- ۱- عامل اقتصاد با عناصر: میزان تولید- میزان درآمد- اشتغال
- ۲- سایر عوامل:
 - الف) انواع: هویت- عزت- امنیت- آزادی- احساس شادی و رضایت از زندگی
 - ب) معایب:

- ۱- امکان اندازه گیری به صورت کمی یا وجود ندارد یا بسیار مشکل است.
- ۲- هر کشوری نسبت به فرهنگ خود این عوامل را شناسایی و تفسیر می کند و برداشت یکسانی درباره آنها وجود ندارد.

علل و عوامل نابرابری:

- ۱- عوامل خارجی: الف) مستعمره کردن کشورها در گذشته ب) اشغال نظامی کشورها ج) دخالت و نفوذ کشورهای قدرتمند و سلطه گر در امور

داخلی سایر کشورها و جلوگیری از استقلال سیاسی و اقتصادی آنها

۲- عوامل داخلی: الف- حکومتهای ستمگر و وابسته که منافع کشور را در اختیار بیگانگان قرار می‌دهند.

ب- ۱) بی‌توجهی حکومتهای ستمگر و وابسته به ملت و کشور شان برای حفظ منافع خود
۲) جنگها و کشمکش‌های داخلی.
۳) فرهنگ و باورهای غلط
۴) بی‌سودایی و ناآگاهی مردم
۵) غفلت از استعدادها و فرهنگ خود
۶) نداشتن ایمان و پشتکار و اراده برای تغییر وضع موجود

۷) نبودن وحدت و مشارکت بین مردم
ملاکهای توسعه انسانی:

۱- درآمد و رفاه:

الف) جنبه اقتصادی دارد و به معنای

سطح مطلوب زندگی و رفاه اجتماعی است.

ب) میزان برخورداری اعضای یک جامعه از درآمد کافی، شغل مناسب، قدرت خرید و دسترسی به کالاها و خدمات مورد نیاز.

ج) میزان ثروت مادی و رشد اقتصادی کشورها را با تولید ناخالص داخلی و درآمد سرانه اندازه گیری می کنند.

۲- امید به زندگی یا طول عمر متوسط:

الف) تعداد سالهایی که انتظار می رود کودک به دنیا آمده، عمر کند و زنده بماند.

ب) نشان دهنده وضعیت سلامت و بهداشت جامعه است.

ج) عوامل افزایش دهنده: محیط پاک و بدون آلودگی - غذای کافی و آب سالم - امکانات درمانی و مراقبت های پزشکی پیشرفته

۳- سواد و آموزش:

الف) میزان باسوادی ب) تعداد بزرگسالان با سواد درصد ثبت نام کل کودکان در سن تحصیل

د) میانگین سالهای تحصیل ه) میزان باسودای و
تحصیل دختران ز) تعداد معلم به ازای دانش آموز

درس نهم

اوضاع ایران قبل از صفویان:

۱- کشور حکومت واحد و قدرتمندی نداشت:
وجود تفرقه و تجزیه

۲- حاکمان بخشهای مختلف با هم در جنگ بودند:
عدم وجود امنیت و آرامش در شهرها و روستاهها-
اختلال در امور کشور

۳- حمله حکومتهای همسایه ایران:
علت اصلی حمله‌ها: گسترش قلمرو
حکومتهای مهاجم: عثمانی‌ها: در شمال غرب
ایران- سلطان عثمانی به خاک ایران طمع داشت.
ازبکان: در ماوراءالنهر در شمال شرق ایران زندگی
می‌کردند.

شاه اسماعیل صفوی: موسس سلسله صفوی از
نوادگان شیخ صفی الدین اردبیلی

۱- قبل از سلطنت:

الف) با کمک مهمترین طرفداران خانقاہ شیخ صفی یعنی قزلباش‌ها، شروانشاهیان و آق قویونلوها را شکست داد. ب) تسلط یافتن بر تبریز

۲- بعد از سلطنت:

الف) تشکیل سلسله صفوی در ابتدای قرن ۱۰ قمری ب) رسمی کردن مذهب شیعه
ج) شکست ازیکان در خراسان د) تسلط به سراسر ایران ه) تشکیل یک کشور یکپارچه و نیرومند به دلیل موفقیتهای سیاسی و نظامی و) همه اقوام ایرانی را تحت حاکمیت خود گرفت ز) جنگ با عثمانی‌ها در چالدران

جنگ چالدران:

طرفین جنگ: شاه اسماعیل صفوی و حکومت عثمانی

 علت حمله عثمانی به ایران: سلطان عثمانی از شکل گیری سلسله قدرتمند و شیعه مذهب صفویه ناخشنود بود و صفویان برای دفاع از وحدت جغرافیایی ایران.

 محل وقوع جنگ: منطقه چالدران در نزدیکی شهر خوی

 نتیجه جنگ:

- با تمام شجاعتی که شاه اسماعیل و سربازانش داشتند، سپاه عثمانی با کمک سلاحهای آتشین چون توب و تفنگ پیروز شدند.

- اشغال تبریز به دست عثمانی‌ها که با مقاومت مردم، عثمانی‌ها مجبور به عقب نشینی شدند.

 شاه تهماسب: پسر و جانشین شاه اسماعیل و دومین پادشاه سلسله صفوی
اقدامات:

- سر و سامان بخشیدن به اوضاع داخلی کشور
- دفع حمله‌های ازبکان و دولت عثمانی

- تثیت و تحکیم حکومت صفوی

- انتقال پایتخت صفوی از تبریز به قزوین (تبریز همواره در معرض هجوم سپاه عثمانی‌ها بود .)

شah عباس اول: پنجمین و قدرتمندترین پادشاه صفوی

اقدامات:

- حکومت صفوی را به اوج قدرت رساند
- شکست دادن ازبک‌ها و عثمانی‌ها و عقب راندن آنها از مرزهای ایران

- انتقال پایتخت از قزوین به اصفهان و کوشش برای آبادانی آنجا

دلایل ضعف حکومت صفوی بعد از شاه عباس اول:

الف) ضعف و بی‌لیاقتی شاهان به دلیل: ۱- کور کردن و کشتن شاهزادگان ۲- محروم کردن شاهزادگان از حکومت ولایات و عدم آموزش شیوه کشورداری به آنها ۳- سرگرم کردن شاهزادگان در حرمسرا

ب) اختلاف و درگیری مقام‌های اداری و نظامی و بازماندن از انجام مسئولیت‌های مهم خود اختلال در امور حکومت و هرج و مرچ کشور مقامات حکومت صفوی:

۱- پادشاه: در راس حکومت مرکزی قدرتمند قرار داشت. شاه اختیارات زیادی داشت و با استبداد بر کشور حکومت می‌کرد. همه مقام‌های لشکری و کشوری مطیع فرمان شاه بودند و اجازه نداشتند خلاف خواست و اراده شاه عمل کنند.

۲- وزیر: بعد از شاه، مقام وزیر بزرگ قرار داشت. به او اعتماد д долله نیز می‌گفتند. وزیر مسئول امور اداری و مالی کشور بود اما در مقابل شاه قدرت و اختیاری نداشت.

۳- فرماندهان نظامی: سپاه صفویه شامل دو گروه سپاه قزلباش‌ها و سپاه غیر قزلباش‌ها بود. سپاه غیر قزلباشها به دستور شاه عباس اول تشکیل شده بود.

۴- حاکمان ولایت‌ها: تا زمان شاه عباس اول سران ایل‌های قزلباش حاکم ولایات بودند. شاه عباس حکومت ولایت‌ها را از قزلباش‌ها گرفت به دو علت:
۱- تقویت حکومت مرکزی ۲- جلوگیری از نافرمانی و بی‌نظمی سران قزلباش

قرون جدید:

زمان: قرن‌های ۱۶ تا ۱۹ میلادی از تاریخ اروپا همزمان با به قدرت رسیدن حکومت صفوی، اروپاییان عصر تاریکی یا قرون وسطی را پشت سر گذاشته و وارد قرون جدید شدند.

ویژگی:

۱- دگرگونی اوضاع سیاسی و مذهبی اروپا
۲- پیشرفت‌های علمی، فرهنگی و اقتصادی چشمگیر = ایجاد اختراعات و اکتشافات مهم
۳- کشف سرزمین‌های جدید: با توسعه صنعت کشتی سازی و وسایل دریانوری، راه‌های دریایی

و سرزمین‌های جدید کشف شد. دریانوردان اروپایی با گذشت از اقیانوس اطلس قاره آمریکا را کشف کردند. با دور زدن قاره آفریقا به اقیانوس هند و خلیج فارس رسیدند.

۴- شروع استعمار: اروپاییان با کشتی‌های بزرگ و مجهز به توپ‌های جنگی به سرزمین‌های دیگر رفتند. مستعمره کردن بخش‌های وسیعی از قاره آمریکا، آفریقا و آسیا. پیشگامان استعمار: پرتغال، اسپانیا، انگلستان، فرانسه

علت تمایل اروپاییان به برقراری رابطه با صفویان:

۱- هجوم پیاپی عثمانی‌ها به ایران و اروپا = کاستن فشار حملات عثمانی‌ها به خاک اروپا
۲- تاسیس شرکتهای بزرگ تجاری در اروپا و تمایل به گسترش روابط تجاری با ایران و سایر کشورها

زندگی مردم در زمان حکومت صفویه:

علت رونق زندگی اجتماعی و اقتصادی مردم: ۱- وجود حکومت مرکزی نیرومند ۲- برقراری نظم و امنیت در سراسر کشور

ساکنان: روستائیان بیشترین ساکنان ایران- به کشاورزی و صنایع دستی مشغول بودند
کوچ نشینان: از نظر تعداد جمعیت بعد از روستائیان قرار داشتند. به دامداری و صنایع دستی اشتغال داشتند.

شهرنشینان: ۱۰ تا ۱۵ درصد ایرانیان در شهرها زندگی می کردند.

ساکنان شهرها شامل:

- ۱- مقام های حکومتی ۲- نظامیان ۳- کارکنان اداره ها ۴- روحانیون ۵- بازرگانان و پیشه وران ۶- صنعت گران و کارگران

منابع درآمد حکومت صفوی:

- ۱- مالیاتی که از کشاورزان و دامداران می‌گرفت.
- ۲- عوارضی که از کاروان‌های تجاری دریافت می‌کرد.

صادرات کالا در حکومت صفوی:

انواع کالا: خشکبار؛ پارچه‌های محملی - پشمی و حریر؛ قالی‌های نفیس؛ ابریشم = پرسودترین کالای صادراتی

کشورهای وارد کننده کالاهایی ایرانی:

کشورهای همسایه ایران - برخی کشورهای اروپایی دلایل رونق تجارت داخلی و خارجی در عصر صفوی: ۱) یکپارچه بودن سرزمین ایران؛ ۲) وجود نظم و امنیت در سراسر کشور؛ ۳) توجه و تلاش شاهان صفوی به خصوص شاه عباس اول برای گسترش تجارت؛ ۴) ایجاد شبکه وسیعی از راهها و کاروان‌سراهای در سراسر ایران؛ ۵) ایجاد بازارهای بزرگ در شهرها

جایگاه علم و آموزش در دوران صفوی: تعلیم و تربیت مورد توجه بسیار بود. فعالیتهای زیاد و مؤثری در زمینه تعلیم و تربیت صورت گرفت. پادشاهان و مقام‌های کشوری و لشکری و دیگر بزرگان، مدارس و کتابخانه‌های عظیمی بویژه در پایتخت‌های صفویه ساختند. علوم معارف دینی مانند تفسیر فقه و حدیث مورد توجه زیادی بود. سایر علوم چون طبیعت‌شناسی، ریاضیات، ادبیات، فلسفه، طب، و نجوم هم کم و بیش تدریس می‌شد. به سبب کم توجهی شاهان صفوی به شاعران، شعر و ادب فارسی چندان پر رونق نبود. به علت توجه به تاریخ افراد زیادی به ثبت و نگارش وقایع تاریخی می‌پرداختند.

درس یازدهم

شرایط ایران پس از تسلط افغانها بر اصفهان و

برکناری سلطان حسین صفوی:

۱- تجزیه و تفرقه کشور

۲- عدم توانایی افغانها در حکومت بر سراسر ایران

۳- روسیه و عثمانی با استفاده از آشفتگی اوضاع از شمال و غرب ایران را اشغال کردند.

نادرشاه افشاری: سرداری از ایل افشار

اقدامات قبل از سلطنت: برای نجات ایران به یکی از شاهزادگان صفوی پیوست - سرکوب نمودن افغانها - بیرون راندن روسیه و عثمانی از ایران - کنار زدن خاندان صفوی

اقدامات بعد از سلطنت: به عنوان شاه ایران سلسله افشاریه را بنیان نهاد - ۱۲ سال سلطنت کرد - نبرد با بیگانگان - فرو نشاندن شورش‌های داخلی - حمله به هند در تعقیب افغان‌های شورشی که به هندوستان گریخته بودند و کسب غنایم فراوان - تلاش برای تاسیس نیروی دریایی در خلیج فارس

علت قتل نادر؛ نافرمانی‌ها و شورش‌های پیاپی در سالهای پایانی حکومت نادر که باعث شد:

- بد گمانی نسبت به اطرافیان و سرداران خود
- رفتارهای خشونت آمیز و بی رحمانه نادر
- فرماندهان سپاه از ترس جان، نادر را به قتل رساندند

 کریم خان زند: از ایل زنده پس از پیروزی به سایر مدعیان حکومت پس از نادر به جز خراسان حکومت بخش بزرگی از ایران را به دست گرفت. کریم خان به جای عنوان شاه لقب وکیل الرعایا یعنی نماینده مردم را برای خود بر گزید.

 نوع حکمرانی کریم خان: با ملایمت و مهربانی با مردم رفتار می کرد - به صلح و آرامش و آسایش عمومی اهمیت می داد - با استفاده از شیوه های مسالمت آمیز از بروز نا امنی و شورش های داخلی جلوگیری کرد - ۳۰ سال دوران فرمانروایی خود موجب ثبات و آرامش نسبی کشور بود - بهبود اوضاع اجتماعی و اقتصادی - ساخت بناهایی چون

بازار و کیل، مسجد و کیل، حمام و کیل، ارگ کریم
خان در شیراز - رونق فعالیتهای علمی و فرهنگی
اقدامات آقا محمد خان قاجار:

قبل از سلطنت: لطفعلی خان زند را شکست داده و
به قتل رساند. مجازات بی‌رحمانه مردم کرمان به
بهانه پناه دادن به لطفعلی خان زند - تسلط بر سراسر
ایران با لشکرکشی‌های پیاپی

بعد از سلطنت: حکومت قاجار را بنیان نهاد - با
تلاش‌های سیاسی و نظامی، ایران را بار دیگر
یکپارچه و صاحب حکومت مرکزی نسبتاً نیرومندی
کرد. - به دست خدمتکارانش کشته شد.

انقلاب صنعتی:

در فاصله سقوط صفویه تا روی کار آمدن قاجاریه
اوپایع کشورهای اروپایی تغییر کرده بود که یکی
از دلایل مهم آن انقلاب صنعتی بود.

انقلاب صنعتی از انگلستان آغاز و در سایر

کشورهای اروپایی گسترش یافت.

نتیجه انقلاب صنعتی:

- ۱- نیروی ماشین و ابزارهای صنعتی جای نیروی انسانی و ابزارهای دستی در تولید را گرفت.
- ۲- افزایش سرعت و میزان تولید
- ۳- شکوفایی اقتصادی
- ۴- افزایش قدرت نظامی و سیاسی کشورهای اروپایی
- ۵- افزایش توجه کشورهای اروپایی به کشورهایی که مواد اولیه یا بازار مصرف مناسبی داشتند.
- ۶- افزایش فعالیتها و روابطهای استعماری مهمترین واقعه زمان فتحعلی شاه قاجار:
۱- آغاز نفوذ و دخالت‌های گسترده کشورهای روسیه، انگلستان و فرانسه در ایران
۲- رابطه ایران و روسیه در زمان فتحعلی شاه قاجار:

۳- ایران و روسیه دو دوره جنگ با یکدیگر داشتند.

اوضاع روسیه:

۱- پتر با برنامه‌ها و فعالیتهای خود کشور ضعیف و عقب مانده روسیه را به یک کشور قدرتمند و استعمارگر تبدیل کرد.

۲- روسیه قصد گسترش قلمرو خود با حمله به کشورهای همسایه را داشت.

۳- رسیدن به آبهای آزاد و گرم خلیج فارس و اقیانوس هند یکی از اهداف استعماری روسیه بود.

جنگها:

جنگ اول:

چگونگی آغاز جنگ: روسیه با ارتشی مجهز به سلاح‌های جدید و آشنا با فنون جنگی تازه به قلمرو ایران در قفقاز حمله کرد.

شرايط سپاه ايران: سپاه ايران از جنگاوران ايل های مختلف تشکيل شده بود که سلاحهای ابتدائي داشتند.

نتيجه جنگ: پس از ده سال جنگ نابرابر روسие پيروز شد.

تحميم عهدنامه گلستان به ايران: جدا شدن ایالتهای گرجستان، داغستان و شهرهای باکو و گنجه از حاكمیت ايران.

علت شروع جنگ: نارضایتی مردم ايران از عهدنامه گلستان-بسیج نیروها با فتوای علماء برای آزاد سازی سرزمینهای اشغالی

نتيجه جنگ: سپاه ايران شکست خورد تحمييل عهدنامه تركمن چاي به ايران: سرزمينهای شمال رود ارس به تصرف روسie در آمد محرومیت ايران از کشتی رانی در دریای مازندران ايران

ایران مجبور به پرداخت غرامت شد.

رابطه ایران و انگلستان:

اهداف انگلستان از برقراری رابطه با ایران: حفظ مستعمره هندوستان - مانع دسترسی کشورهای رقیب خود از طریق ایران به هندوستان شود.

برخی از عهدنامه‌های ایران و انگلستان:

عهدنامه مفصل:

۱- حکومت قاجار تعهد کرد که به هیچ دولت اروپایی اجازه ندهد از خاک ایران به هندوستان لشکر کشی کنند.

۲- انگلیسی‌ها متعهد شدند در صورت حمله دولتهای اروپایی به ایران، به حکومت قاجار کمکهای مالی و نظامی کنند.

۳- در صورت اختلاف و نزاع بین دولت ایران و طوایف افغان دولت انگلستان مداخله نکند.

- دولت ایران هیچ ادعایی نسبت به هرات و سایر قسمتهای افغانستان نداشته و تعهد کند از مداخله در امور این سرزمین خودداری کند.
- پس از خروج نیروهای ایران از هرات، دولت انگلستان نیروهای خود را از سواحل و بنادر ایران خارج کند.

درس دوازدهم

عباس میرزا: ولیعهد فتحعلی شاه و فرمانده سپاه ایران در جنگ با روسیه - در جریان جنگ با روسیه متوجه پیشرفتهای علمی و صنعتی و نظامی روسیه و سایر کشورهای اروپایی شد. - او علت پیروزی سپاه روسیه را بر خورداری از دانش و تجهیزات مدرن نظامی می دانست.

- اقدامات عباس میرزا در جهت پیشرفت ایران:
- ۱- اهمیت دادن به صنایع نظامی ۲- فرستادن افرادی

به انگلستان برای فراغیری علوم و فنون جدید ۳-
ترجمه کتابهایی با موضوع تاریخ کشورهای اروپایی
اقدامات امیرکبیر: ۱- برقرار کردن امنیت و
آرامش ۲- اقدامات اصلاحی گسترده در جهت
نوسازی و کارآمدی تشکیلات حکومتی ۳- مبارزه
با مفاسد اداری و مالی ۴- توجه به حفظ استقلال
کشور در سیاست خارجی ۵- قطع نفوذ و دخالت‌های
روسیه و انگلستان ۶- تاسیس مدرسه دارالفنون

استخدام معلمانی از کشورهایی جز روسیه و انگلستان
مثلًاً اتریش برای تدریس در دارالفنون
امتیازات اقتصادی: اوج رقابت‌های اقتصادی روسیه-
انگلستان در زمان ناصرالدین شاه بود که در نتیجه آن
امتیازات اقتصادی مهمی در ایران به دست آوردند.

اثرات امتیازات بر اقتصاد ایران: ۱- آسیب فراوان
بر صنعت و بازرگانان ایران ۲- عدم توانایی داخلی در
رقابت با کالاهای اروپایی ۳- ورشکستگی بازرگانان

ایرانی به علت عدم توانایی رقابت با اروپایان علت مخالفت مردم: واگذاری امتیازات به روسیه و انگلستان موجب تسلط هر چه بیشتر بیگانگان بر منابع ثروت و بازار کشور شد.

مهمنترین برخورد مردمی: نهضت تنباکو یکی از گسترده‌ترین جنبش‌های اجتماعی اعتراضی و نخستین حرکت جدی مردم برای رهایی از نفوذ و سلطه خارجی و ایستادگی در برابر ستم داخلی بود.

درس سیزدهم

انقلاب مشروطه:

انقلاب مشروطه یک جنبش سیاسی و اجتماعی بود که در دوره حکومت مظفرالدین شاه در ایران رخ داد و بدنبال آن حکومت سلطنت استبدادی به حکومت پادشاهی مشروطه تبدیل شد.

دلالی وقوع انقلاب:

۱- زمینه‌های سیاسی و اقتصادی: عقب ماندگی ایران-بی کفایتی حکومت قاجار در برابر

روسیه و انگلستان - و اگذاری امتیازات به روسیه و
انگلستان تسلط بیگانگان بر منافع ثروت اقتصادی
کشور - بیکاری سراسری در کشور - افزایش فقر
عمومی

۲- زمینه‌های فکری و فرهنگی: زمینه‌های داخلی:
آموزه‌های دین اسلام و مذهب شیعه؛ زمینه‌های
خارجی: آشنایی ایرانیان با افکار و دستاوردهای تمدن
جدید اروپا؛ انقلاب کبیر فرانسه

یکی از مهمترین حوادثی که بروز انقلاب
مشروطه را سرعت بخشدید؛ به چوب بستن بازارگانان
به بهانه گران شدن قند.

مرحله اول قیام:

رهبران قیام: آیت الله طباطبائی
 محل تحصن: حرم حضرت عبدالعظیم
 مهمترین خواسته مردم: تاسیس عدالتخانه

مرحله دوم قیام:

رهبران قیام: علماء و روشنفکران

خواسته مردم: تاسیس عدالتخانه، تشکیل مجلس

شورا

نتیجه نهایی: مظفرالدین شاه تسلیم خواسته‌های

مردم شد = صدور فرمان مشروطه

تشکیل مجلس شورای ملی و تدوین و تصویب

قانون اساسی مشروطه

مشکلات مشروطه:

۱- مخالفت و دشمنی مستبدان: مخالفت محمد علی شاه با مشروطه، او حمایت روسیه را با خود داشت. به دستور محمد علی شاه مجلس به توب بسته شد و منحل کردید.

۲- اختلاف و دو دستگی میان مشروطه خواهان: آیت الله شیخ فضل الله نوری که روزی از رهبران مشروطه بود با مشاهده انحراف مشروطه به انتقاد

از آن پرداخت و در نهایت به اتهام مخالفت با مشروطه محاکمه و اعدام شد.

۳- افزایش دخالت‌های خارجی: ظهور کشورهایی قدرتمند در اروپا چون آلمان- ایتالیا- اتریش و مجارستان که خواهان دست اندازی بر مستعمرات دیگر کشورها بودند. دخالت روسیه و انگلستان در ایران = بستن قرارداد ۱۹۰۷ و تقسیم ایران بین این دو کشور

۴- وقوع جنگ جهانی اول:
طرفین جنگ: دولتهای متفقین: انگلستان- فرانسه- روسیه و در اواخر جنگ آمریکا؛ دولتهای متحدین: آلمان- ایتالیا- اتریش- مجارستان- عثمانی

نتیجه جنگ: پیروزی متفقین
نقش ایران در جنگ: در ابتدا اعلام بی طرفی کرد. انگلستان- روسیه و عثمانی بی طرفی ایران را نادیده گرفته و نیروهای خود را وارد ایران کردند.

طرفین قرار داد: ایران با وساطت و ثوق الدوله نخست وزیر وقت ایران با انگلستان بعد از پایان جنگ جهانی اول و خروج نیروهای اتحاد جماهیر شوروی از ایران. انگلستان خواهان حضور و نفوذ بیشتر در ایران بود.

مفاد قرارداد: اداره امور نظامی و مالی ایران در اختیار کارشناسان (مستشاران) نظامی و مالی انگلستان قرار می‌گرفت.

سرانجام قرار داد: مخالفت گسترده مردم و بسیاری از شخصیتهای مبارز و آزادی خواه چون آیت الله مدرس و شیخ محمد خیابانی، احمد شاه از تایید آن خودداری کرد، قرارداد لغو گردید.

کودتای ۳ اسفند ۱۲۹۹:

انگلستان پس از ناکامی در اجرای قرار داد ۱۹۱۹ در صدد برآمد از طریق کودتا به اهداف خود

در ایران دست یابد.

مجریان کودتا: مهره سیاسی: سید ضیاء الدین طباطبایی از سیاستمداران طرفدار انگلستان ؟ مهره نظامی: رضا خان یکی از فرماندهان نیروی قزاق نتیجه کودتا: سید ضیاء الدین طباطبایی به عنوان نخست وزیر به احمد شاه تحمیل شد. رضاخان فرمانده کل قوا شد. اشغال مراکز مهم پایتخت توسط نیروهای تحت فرمان رضا خان.

اقدامات رضاشاه:

قبل از سلطنت:

- ۱- نوسازی تشکیلات نظامی و پایه گذاری ارتش جدید برای سرکوب نمودن نافرمانی و آشوب‌های داخلی و برقراری نظم و امنیت.
- ۲- معرفی خود به عنوان فردی مذهبی و پایبند حکام و ارزش‌های دینی با حضور در مراسم و مجالس مذهبی و دیدار و مشورت با علمای.

۳- با استفاده از موقعیت خود به عنوان وزیر جنگ و نخست وزیر، طرفداران خود را وارد مجلس شورای ملی کرد.

۴- با رای مجلس شورای ملی و با وجود مخالفت تعداد کمی از نمایندگان چون مدرس و مصدق قاجاریه از قدرت برکنار و حکومت موقت به رضاخان سپرده شد.

۵- با رای مجلس موسسان به طور رسمی رضا خان شاه شد و حکومت به او و خانواده اش واگذار شد.

﴿ اقدامات پس از سلطنت:

۱- با استبداد و خفقان حکومت خود را آغاز کرد.
۲- عدم اختیار و استقلال هیئت وزیران و نمایندگان مجلس شورای ملی
۳- به احزاب و روزنامه‌های مستقل اجازه فعالیت نمی‌داد.
۴- ایجاد فضای خفقان، ترس و سرکوب در کشور.

- ۵- ادامه نوسازی تشکیلات نظامی.
- ۶- گسترش مدارس و مراکز آموزشی جدید در شهرهای مختلف.
- ۷- توسعه راههای شوسه.
- ۸- احداث راه آهن سراسری از خلیج فارس به دریای مازندران.
- ۹- ایجاد موسسات و مراکز متعدد.
- ۱۰- دستور پوشیدن لباس یکسان به مردم ایران.
- ۱۱- محدودیت برگزاری مراسم مذهبی از جمله عزاداری امام حسین.
- ۱۲- برداشتن حجاب

جنگ جهانی دوم:

طرفین جنگ:

- ۱- متفقین: انگلستان، فرانسه، شوروی، آمریکا
- ۲- دولتهای محور: آلمان- ایتالیا- ژاپن
- شروع جنگ: حمله آلمان به لهستان

نتیجه جنگ: پیروزی متفقین

نقش ایران: در ابتدا اعلام بی طرفی کرد اما متفقین به بهانه روابط دوستانه حکومت رضاشاه با آلمان ایران را اشغال کردند.

هدف متفقین از اشغال ایران: استفاده از موقعیت، منابع و امکانات ایران به نفع خود رضاشاه را مجبور به کناره‌گیری از قدرت به نفع پسرش محمد رضا کردند و سپس او را از کشور تبعید کردند

شرایط ایران در سالهای ابتدایی سلطنت محمد

رضا پهلوی:

- ۱- نمایندگان مجلس شورای ملی و هیئت وزیران در اداره امور کشور نقش موثری داشتند
- ۲- احزاب سیاسی و مطبوعات دوباره فعالیت خود را آغاز کردند
- ۳- رقابت‌های انگلستان، شوروی و آمریکا

کودتا ۲۸ مرداد ۱۳۳۲:

شرایط کشور در زمان کودتا:

۱- بروز اختلاف میان رهبران و گروههای سیاسی

پشتیبان نهضت ملی شدن صنعت نفت

۲- رهبران نهضت اسیر جاه طلبی و خود خواهی
سیاسی اطرافیان خود شدند و نتوانستند از گسترش

اختلافات درونی جلوگیری کنند

۳- تبدیل اتحاد و همدمی به تفرقه و دشمنی = دلسرب
شدن ملت و امیدوار شدن دشمنان نهضت

دولتهای خارجی هدایت کننده کودتا: انگلستان

و آمریکا

مجریان کودتا: واحدهایی از ارتش به فرماندهی
سرلشکر زاهدی

نتیجه کودتا: ۱) سرنگونی دولت مصدق؛ ۲) منابع

نفت ایران دوباره در اختیار بیگانگان قرار گرفت؛

۳- افزایش سلطه و نفوذ آمریکا بر کشور؛ ۴- تبدیل محمد رضا شاه، به شاهی مستبد و ستمگر درس پانزدهم

تغییرات پس از کودتای ۲۸ مرداد:

هدف آمریکا: از بین بردن زمینه قیام‌های مردمی
علیه حکومت پهلوی

نوع تغییرات: ایجاد تغییرات در امور مختلف
اجتماعی و اقتصادی

مثال: تغییر در قانون انجمن‌های ایالتی و ولایتی؛
همه‌پرسی اصول شش گانه با عنوان انقلاب سفید

قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲:

امام خمینی با فرا رسیدن ماه محرم از سخنرانان
مذهبی خواستند که در برابر حکومت ستمگر سکوت
نکنند و خطر اسرائیل را به مردم گوشند کنند.

سخنرانی امام در عصر عاشورا ۱۳ خرداد در

مدرسه فیضیه

دستگیری و انتقال امام به تهران در ۱۵ خرداد
اعتراض گسترده مردم در شهرهای مختلف به
خاطر دستگیری امام
شدیدترین اعتراضات در تهران- قم و ورامین
صورت گرفت.

رژیم پهلوی به ماموران خود دستور داد تظاهر
کنندگان را به گلوله بینندند و قیام را سرکوب کنند.
تبعید امام:

 علت تبعید: سخنرانی امام در مورد دادن مصوّنیت
قضایی به ماموران نظامی آمریکا، که آنرا اقدامی ذلت
بار و خلاف استقلال کشور می‌دانستند و شاه را به
جهت وابستگی به آمریکا به شدت سرزنش کردند.

 اقدامات رژیم: حکومت پهلوی دریافت که امام
اهل سازش و سکوت نیست. تبعید امام به ترکیه در
تاریخ ۱۳ آبان ۱۳۴۳. یک سال بعد امام به نجف تبعید
شدند. در آستانه پیروزی انقلاب امام از نجف

به روستای نوبل لوشاتو در پاریس منتقل شدند.

انقلاب اسلامی:

روز ورود امام به ایران ۱۲ بهمن ۱۳۵۷

روز پیروزی انقلاب ۲۲ بهمن ۱۳۵۷

ویژگی انقلاب:

انقلابی با ویژگی‌های دینی

شعار محوری انقلاب: استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی

هدف انقلاب: ۱- از بین بردن وابستگی کشور به بیگانگان؛ ۲- تامین حقوق ملت در چارچوب قوانین و ارزش‌های اسلامی

سه عامل مؤثر در موفقیت انقلاب: ۱- ایمان و اعتقاد به اسلام ۲- وحدت و استقامت ملت ۳- رهبری قاطع و هوشیارانه امام خمینی

درس شانزدهم

نظام جمهوری اسلامی: امام خمینی به دولت موقت انقلاب ماموریت داد که ضمن اداره کشور،

قدامات لازم را برای تاسیس نظام سیاسی جدید انجام دهد.

تاریخ انتخابات: ۱۰ و ۱۱ فروردین ۱۳۵۸

نتیجه انتخابات: ۹۸/۲٪ مردم به جمهوری اسلامی رای آری دادند.

روز ۱۲ فروردین را روز جمهوری اسلامی نامیدند.

انواع توطئه‌ها علیه انقلاب:

۱- ایجاد شورش و ناامنی: توسط: گروههای ضد انقلاب داخلی با حمایت دشمنان خارجی انقلاب اقدامات: ایجاد ناامنی و اغتشاش در بخش‌هایی از کشور بخصوص مناطق مرزی؛ به راه انداختن جنگ داخلی؛ خسارت به اموال عمومی و دارایی‌های مردم

۲- ترور شخصیتها و مردم انقلابی

۳- اقدامات نظامی: حمله نظامی آمریکا: هواپیما و بالگرد های آمریکایی در صحرای طبس دچار طوفان شن شدند.

جنگ تحمیلی: ۸ سال دفاع مقدس مردم ایران در برابر حملات رژیم بعثی عراق

درس هفدهم

فرهنگ:

فرهنگ شیوه زندگی جامعه است. (شیوه مشترک زندگی در یک جامعه)

ویژگی‌های فرهنگ: فرهنگ پدیده‌ای آموختنی است. فرهنگ از طریق آموزش و تربیت از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. فرهنگ در جریان اجتماعی شدن آموخته می‌شود.

لایه‌های فرهنگ: لایه‌های خارجی یا بیرونی فرهنگ: نماد-هنجر

لایه‌های عمیق‌تر یا درونی فرهنگ: ارزش-عقاید نماد: نشانه یا نماینده یک پدیده دیگر مثلاً علامت که نماد پرسش است.

زیان گفتاری و نوشتاری، همه اشیا و

دست ساخته‌های انسان مانند تصاویر، پوشাক، خوراک، ساختمان‌ها و همچنین رفتارهای او نقش نمادین دارند.

هنجار: رفتارهای معینی که در یک گروه یا جامعه پذیرفته شده و متداول هستند. قواعد و شیوه‌های مورد قبول یک جامعه برای انجام دادن کارهای مختلف را می‌گویند. هنجارها به روابط اجتماعی سامان می‌بخشند.

- مهمنترین دلایل پیروی از هنجارها:
- ۱- ارزش داشتن و اعتقاد به آنها
 - ۲- حفظ آبرو و احترام
 - ۳- ترس از مجازات

ارزش: خوب و بد، زشت و زیبا، مطلوب و نامطلوب دانستن امور مختلف ارزش‌ها زمینه شکل گیری هنجارها را ایجاد می‌کنند و جهت دهنده رفتار هستند.

افراد بر مبنای ارزش‌هایی که به آن معتقدند، عمل می‌کنند.

عقاید: بخش مهمی از فرهنگ هر جامعه را عقاید و باورهای آن شکل می‌دهد.

در جامعه‌ای که عقاید دینی دارد، هنجرها، نمادها و ارزش‌هایی بر مبنای آن عقاید شکل می‌گیرد.

درس هجدهم

هویت: احساس و آگاهی و شناخت از خود را هویت می‌گویند.

ابعاد هویت:

هویت فردی: ویژگی‌های جسمانی - ویژگی‌های روانی

هویت اجتماعی: افراد با عضویت در گروه‌های مختلف اجتماعی هویت اجتماعی بدست می‌آورند.

چگونگی شکل‌گیری هویت اجتماعی افراد:

محل شکل‌گیری: ابتدا خانواده، سپس مدرسه -

محله و سایر موسسات و نهادهای اجتماعی.
 هویت اجتماعی فرد بر اساس عقاید و ارزش‌های
 جامعه شکل می‌گیرد.

ویژگی هویتی:

انتسابی: ویژگی‌های هویتی که ما در پیدایش آنها
 نقشی نداریم. مثال؛ جنسیت، مکان تولد، پدر و مادر،
 شکل و قیافه.

اکتسابی: ویژگی‌هایی که ما در به دست آوردن
 آنها نقش داریم. مثال؛ برخی صفات اخلاقی یا
 ویژگی‌های اجتماعی

عناصر هویت ملی: ۱- فرهنگ ۲- تاریخ (زمان)
 ۳- سرزمین (مکان)

درس نوزدهم

ازدواج: بنیان خانواده بر ازدواج استوار است.
 هدف از ازدواج تشکیل خانواده است. تشکیل زندگی
 خانوادگی، امری طبیعی و فطری و براساس

نظام خلقت است.

کارکردهای خانواده:

۱- فرزند آوری خانواده و تجدید نسل: الف)
تداوم نسل انسان ب) توسعه و استحکام خانواده ج)

شرط بقای جامعه

۲- حمایت و مراقبت

۳- جامعه پذیری و تربیت

درس بیستم

همسر گزینی: اولین گام در راه تشکیل یک
خانواده متعادل و سالم دقت در انتخاب همسر است.

عوامل مهم در همسر گزینی:

هماهنگی افراد از نظر اعتقادات دینی، تحصیلات،
اخلاق و روحیات و وضعیت خانوادگی
مهمنترین عامل؛ ایمان و اعتقادات افراد

مهمنترین هدف ازدواج از دیدگاه قرآن: برقراری
آرامش و محبت بین زن و مرد

۱- مهمترین عوامل ناسازگاری زن و مرد:

- ۱- انتخاب نادرست همسر
- ۲- عدم شناخت و آگاهی کافی از حقوق و تکالیف خود
- ۳- تربیت و پرورش زن و مرد در دو خانواده و دو محیط جداگانه
- ۴- تفاوت‌های فردی

۵- تعارض بین نقشهایی که فرد باید ایفا می‌کند راه‌های جلوگیری از بروز ناسازگاری:

- ۱- گذراندن آموزش‌های خانواده قبل از ازدواج
- ۲- مشاوره با افراد دارای صلاحیت در زمینه همسر گزینی
- ۳- رعایت اخلاق و آداب همسر داری
- ۴- گفتگوی صمیمانه زن و شوهر برای حل مشکلات و پیدا کردن راه حل‌های مناسب

علت پیدایش حکومت‌ها:

- ۱) زور و قدرت: فرمانروایی یک فرد یا گروه بر دیگران مانند حکومت‌های چنگیز و تیمور
 - ۲) دفاع و حفاظت از اموال و سرزمین
 - ۳) توافق داوطلبانه ساکنان یک مکان مانند حکومت مادها به رهبری دیاکو نیاز به حکومت یک نیاز اساسی است و یک امر ضروری و عقلانی
- حق حاکمیت الهی:**

در جهان بینی توحیدی اسلام، حق مالکیت مطلق همه موجودات و پدیده‌های جهان از آن خداست. افرادی که شایستگی نیابت و وکالت خداوند را دارند ویژگی: آگاهی از قوانین الهی و ایمان داشتن به آن؛ از نظر تقوا و عدالت از دیگر مردم بالاتر باشند مثال: پیامبران الهی - امامان معصوم - افراد صالح و متقی در غیاب امام معصوم

ارکان حکومت جمهوری اسلامی:

مهمترین رکن: رهبر که بر پایه ولایت فقیه است.
 سه قوه که تحت نظارت رهبر به اداره امور کشور
 می پردازند: قوه مقتنه - قوه مجریه - قوه قضاییه
 رهبر فقیه عادل و با تقوا، آگاه به زمان، شجاع،
 مدیر و مدبر است.

وظایف رهبر:

- تعیین سیاست‌های کلی نظام و نظارت بر حسن اجرای آنها
- فرماندهی کل نیروهای مسلح
- نصب و عزل و قبول استعفای فقهای شورای نگهبان، رئیس قوه قضاییه، رئیس سازمان صدا و سیما، فرماندهان نیروی نظامی و انتظامی و سپاه پاسداران و...
- عفو و تخفیف مجازات محکومان در حدود موازین اسلامی

ارتباطی است که افراد را به یک حکومت مشخص پیوند می‌دهد و در نتیجه برای فرد و حکومت، حقوق و تکالیفی ایجاد می‌شود.

قوانين هر کشور به ویژه قانون اساسی آن، حقوق و تکالیف شهروندی را معین می‌کند.

حقوق شهروندی طیف وسیعی از انواع حقوق سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و... را شامل می‌شود.

انواع حقوق شهروندی:

- ۱- حق برخورداری از عدالت قانونی
- ۲- حق برخورداری از عدالت قضایی
- ۳- حق مشارکت سیاسی
- ۴- حقوق فرهنگی

تکلیف شهروندی: رعایت قانون و مقررات -

همکاری با دولت - پرداخت مالیات و عوارض - دفاع
از کشور - تجاوز نکردن به منافع عمومی و حقوق
دیگران - امر به معروف و نهی از منکر

درس بیست و سوم

بهره‌وری: یعنی کار درست را با روش درست
انجام دهیم.

راههای افزایش بهره‌وری:

باید از بین کارهای ممکن، بهترین کار را انجام
دهیم و بهترین هدف و مقصد را انتخاب کنیم.

آن کار را هم از بهترین راه انجام دهیم و بهترین
وسیله ممکن را برای رسیدن به هدف انتخاب کنیم.

بهره‌وری، یک نگرش نسبت به زندگی است.
نگرشی که بر اساس آن انسان می‌کوشد هوشمندانه
کار کند با به کارگیری روش‌های

عقاقله، بهتر به اهداف مادی و معنوی خود برسد
و بهترین نتیجه را به دست آورد.

افزایش بهره‌وری در زندگی:

- ۱- استفاده مناسب از وقت و زمان
- ۲- نظم و ترتیب و انطباط در کارها
- ۳- اصلاح عادتهای غلط مصرفی
- ۴- انجام کارها از روی آگاهی
- ۵- تنظیم جدول بودجه اقتصادی

درس بیست و چهارم

رابطه اقتصادی: نوعی از روابط انسانی مبتنی بر فعالیتهای تولید، توزیع و مصرف که به طور مداوم با یکدیگر بر قرار می‌نمایند را می‌گویند.

بهره‌وری در اقتصاد:

در اقتصاد بهره‌وری را نسبت ستاندها به داده‌ها تعریف کرده‌اند.

اگر بخواهیم تولید کالا یا خدمت را افزایش دهیم یا کیفیت را بهتر کنیم باید در نهاده‌ها یا فرآیندها تغییرات مطلوبی به وجود بیاوریم.

 بهره‌وری سبز: استفاده از ابزارها، روش‌ها و فناوری مختلف به طوری که تأثیرات مضر و منفی فعالیت‌های صنعتی و اقتصادی بر محیط زیست به حداقل ممکن برسد.